

Oponentský posudek na diplomovou práci:

Eva Šimová: „Personální očista“ na ústředních úřadech Československé republiky po roce 1945

Předložená diplomová práce kol. Šimové se věnuje jedné specifické stránce poválečných snah vypořádat se s chováním a postoji části obyvatel během okupace. Autorka se zabývá procesem tzv. očisty úřednického aparátu především na rovině ústředních orgánů státní správy poválečného Československa. Výběr jejího tématu je třeba ocenit, jelikož na rozdíl od stíhání skutků podle tzv. retribučních dekretů, které dnes již můžeme pokládat za relativně rozsáhle zmapované, zůstával postup podle dekretu prezidenta republiky o čistných komisích pro přezkoumání činnosti veřejných zaměstnanců dosud stranou pozornosti.

Práce je založena na studiu archivních i tištěných pramenů, odborné literatury a na důkladné znalosti příslušných právních norem. Snad by bylo možné autorce vytknout absenci některých, zejména pro obecnější kapitoly důležitých titulů (například Christiane Brenner, Adrian von Arburg), což ale podstatě práce nijak neškodí.

Téma je v předložené práci zařazeno do širokého kontextu. Po úvodních kapitolách autorka zevrubně a s přehledem charakterizuje období let 1945-1948 v Československu. Následují pak obsáhlé kapitoly, které popisují vývoj postavení veřejných zaměstnanců od poloviny 19. století až do druhé světové války a potom obecné rysy snah o očistu veřejného a politického života, jak je můžeme sledovat v československých i evropských dějinách 20. století. Tyto pasáže velmi zdařile vyzvedávají charakteristické sociální i mentální znaky byrokracie, úkoly, které musela plnit a přesvědčivě ukazují proměny role úředníků ve společnosti a vůči politice. Za nejzajímavější pokládám doklad postupného oslabování úřednických jistot, v jehož průběhu se z původně oprávněně sebejisté vrstvy nezávislé na politických tlacích a kritériích stává oběť kampaní a čistek. Pilíře státu jsou degradovány na přísluhovače stran, režimů a ideologií. Stržen inspirativním výkladem čtenář si možná ani neuvědomí, že k vlastnímu tématu práce se autorka dostává poměrně pozdě a že rozvržení práce je tak poněkud nevyvážené.

Jádro práce spočívá v analýze politických a myšlenkových východisek „očisty“ veřejné správy, v popisu přípravy, přijetí a konečného znění příslušného dekretu prezidenta republiky. Na tomto základě pak autorka líčí složení a fungování čistných komisí, které

ustanovení dekretu naplňovaly. Obecná zjištění jsou pak konfrontována s několika konkrétními příklady očisty na cíleně vybraných ministerstvech vnitra, spravedlnosti a průmyslu. Logicky a přehledně formulované závěry podpořené i úhledně zpracovanými tabulkami pak ukazují, jak očistné komise pracovaly a jaké trendy se v jejich rozhodování projevovaly. Do značné míry korespondují i s poznatky výzkumu retribučního soudnictví, které dokládají jeho od konce války zřetelně stoupající benevolenci.

Za důležité a přínosné pokládám srovnání postoje očistných komisí, které se scházely a působily až v letech 1946-1947, s činnostmi závodních rad ustavovaných hned po válce. Autorka zdůrazňuje, že právě jejich aktivita stála velice často na počátku řízení, která posléze končila před očistnými komisemi. Zatímco závodní rady však vystupovaly nesmlouvavě a radikálně, u očistných komisí se většinou prosazovalo spíše umírněné nazírání na projednávané případy, v němž byla patrně přítomna i jistá dávka profesní solidarity. Domnívám se, že práce kol. Šimové představuje hodnotný doplněk bádání o retribuaci, který bude sloužit jako hojně využívaný zdroj cenných informací a poznatků.

Ve své roli oponenta musím poukázat na poněkud nepřesná konstatování týkající se protektorátního období. Zřejmě spíše jen ne zcela dokonalé formulace vytvořily dojem, jako by generál Eliáš byl zatčen až v souvislosti s reformou veřejné správy a nikoliv již na podzim 1941 nebo že ke změně postavení říšského protektora došlo hned po atentátu na Heydricha a ne až od léta 1943. Pokud se autorka věnuje správnímu aparátu v letech protektorátu, mohla by se zmínit o změnách ve výkonu a organizaci správy probíhajících v letech 1943-1945 (přesuny kompetencí, zavedení jednoinstančního řízení). Snad by si více pozornosti zasloužily také politické střety, které se v předúnorovém období rozvinuly nad platy veřejných zaměstnanců a nad jejich sociálním statutem. Práci škodí i dosti časté gramatické chyby a překlipy ve tvarech slov. Snad o něco pečlivější redakční práce by odstranila tento nedostatek stejně jako mnohdy zbytečné opakování některých faktů.

Tyto výtky ale nemohou nic měnit na mém přesvědčení, že práce kol. Šimové významně přispívá k našemu poznání poválečné československé politiky i společnosti, splňuje všechny nároky kladené na tento typ prací a lze ji jednoznačně doporučit k obhajobě s hodnocením výborně.

V Kolíně 14.6.2013 Mgr. Jan Dobeš, Ph.D.